

Σοφία Νικολαΐδου

Η **ελληνίδα συγγραφέας** μιλάει στο «Βήμα» για το **καινούργιο** της **μυθιστόρημα**, ένα συναρπαστικό βιβλίο ανάμεσα στο **σκληρό νουάρ** και στην **κοινωνικοπολιτική περιπέτεια**

«Μόσχα - Θεσσαλονίκη είναι ένα καλάντικοφ δρόμος»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟ

Ο δισεκατομμυριούχος Πατερούλης, ο πιο πλούσιος επιχειρηματίας της Ρωσίας, αποτραβηγμένος από τα φώτα της δημοσιότητας, ταμπουρωμένος σε μια ντάτσα κοντά στη Μόσχα την οποία θα ζήλευαν και οι τσάροι, δεν θα δεχόταν να παραχωρήσει συνέντευξη στον οποιονδήποτε. Όμως για τον Λεβ Σιντόροβ, μια αξιοσέβαστη παλιά καρφάνα της δημοσιογραφίας, μια εξαίρεση την έκανε. Καθώς λοιπόν περπατούσαν οι δυο τους έξω στο χιόνι και κουβένταζαν, κάτω από τη μύτη του Θηρίου (του έμπιστου πρωτοπαλίκου) και των υπόλοιπων σωματοφυλάκων του, ακούστηκε ξαφνικά ένας απρόσμενος πυροβολισμός. Αυτή ήταν η πρώτη απόπειρα εναντίον του «αυτοκράτορα». Έτσι, με τη συγκεκριμένη σκηνή, αρχίζει το νέο βιβλίο της **Σοφίας Νικολαΐδου** με τίτλο **VOR Πέρα από τον νόμο** (εκδ. Μεταίχμιο), και μόνο όταν φτάσουμε στο τέλος του καταλαβαίνουμε ότι όλα, μια όλα όσα είχαμε διαβάσει εν τω μεταξύ, ήταν **αλλιώς**. Δηλαδή πολύ χειρότερα, πολύ πιο τρομακτικά και σύνθετα απ' όσο φανταζόμασταν. Το μυθιστόρημα αυτό, αμείωτης αγωνίας, εντυπωσιακού ρυθμού, ανάμεσα στο σκληρό νουάρ και στο κοινωνικοπολιτικό δράμα, έχει στο επίκεντρό του μια αληθινή εγκληματική οργάνωση, τους Vory Zakone, τους Βόρι, οι οποίοι, μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, κυριάρχησαν στη χώρα τους και απλώθηκαν σε ολόκληρο τον κόσμο.

Οργανωμένο έγκλημα

Ωστόσο, τι συμβαίνει εδώ, στην αφήγηση της συγγραφέως; Ο Πατερούλης, έχοντας κατά νου πολλά (και το λαθρεμπόριο τσιγάρων), αποφασίζει να μετατρέψει τη Θεσσαλονίκη σε έναν ακόμη κόμβο των δραστηριοτήτων του. Και οι αστυνομικοί της Ασφάλειας της πόλης (μια ομάδα ετερόκλητων χαρακτήρων) επιδίδονται σε μια (αρκούντως τίμια) προσπάθεια να αναχαιτίσουν το σχέδιό του. «Δεν ξέρω τι είναι αυτό που ανάβει πρώτο τα φώτα του μυαλού. Εκ των υστέρων σκέφτομαι πως, ίσως, έπαιξε ρόλο η καταγωγή του παππού μου από το Σαχόμι, οι ιστορίες που άκουγα όταν ήμουν παιδί. Τα ρώσικα τραγούδια στ' αφτιά μου, οι ρώσικες παροιμίες και οι εφημερίδες που διάβαζα ψάχνοντας για το θέμα μου (ο πόντιος παππούς έγραφε ρώσικα, ποτέ δεν έμαθε να γράφει "ωσωτά" ελληνικά, τα ορθογραφικά του ήταν γεμάτα ορθογραφικά λάθη) – λέξεις που καταλάβαινα χωρίς να τις ξέρω...» είπε η Σοφία Νικολαΐδου προς «Το Βήμα», όταν της ζητήσαμε να εντοπίσει, ει δυνατόν, ένα από τα βαθύτερα κίνητρα που την

οδήγησαν στο τελευταίο της εγχείρημα. Κατά τα λοιπά, συνέχισε η ίδια, «*δοίλεγα όπως δουλεύει ο συγγραφέας: χρόνια έρευνας στις πηγές. Όσο έβγαζα στα αρχεία και τα πρωτοσέλιδα, τις ελληνικές εφημερίδες, τα βίντεο και τις φωτογραφίες που ανέβαζε η FSB στη Μόσχα για τους Vory Zakone (Ήλκντες με Κόδικα), τη ρωσική εγκληματική οργάνωση στην οποία αναφέρεται το μυθιστόρημα, όσο άκουγα τη μουσική των Βόρι κι έβγαζα τα τατού και το γλωσσάρι τους, αντιλαμβανόμουν πως αυτή είναι μια ιστορία που θέλω να πω. Καλή η ιστορική έρευνα, αλλά δεν είναι ποτέ αρκετή. Χρειάστηκε να μιλήσω με ανθρώπους που δεν άνοιγαν το στόμα τους. Ήταν δύσκολο να τους προσεγγίσει κανείς, όμως αυτοί κρατούσαν στα χέρια τους την ιστορία. Κι έπρεπε να με εμπιστευτούν. Κάθε φορά, σε κάθε νέα συνάντηση, προέκυπτε μια νέα αποκάλυψη, ένα ακόμη πέπλο που σηκώνονταν και μου επέτρεπε να πληρώσω πιο κοντά. Στην αρχή ήταν επιφυλακτικοί μαζί μου. Δέχθηκαν να με συναντήσουν. Κάνανε πολλές συζητήσεις. Κανείς δεν μου επέτρεπε να ηχογραφώ, κρατούσα σημειώσεις. Με εμπιστεύτηκαν και τους το χρωστώ. Μου άνοιξαν έναν επασφράγιστο κόσμο, με έβαλαν σε ένα σύμπαν που ήταν τόσο έξω από το δικό μου».*

Γεγονός που, για μια συγγραφέα, έχει ιδιαίτερη σημασία. Γιατί; «*Καμιά φορά σκέφτομαι πόσο περικλείεται ζούμε οι περισσότεροι: συναναστρεφόμαστε ανθρώπους που μας μοιάζουν κι αυτό κάπως μικραίνει τον ορίζοντα. Κι ίσως αυτό να ήταν, για μένα, το πιο συναρπαστικό: βούτηξα σε έναν κόσμο που δεν ήξερα. Υστερα όλες οι μικρές κλωστές και τα σκόρπια νήματα έγιναν αφήγηση και πλοκή. Η μυθοπλασία προσπάθησε να αποδώσει μια ορυκτική αλήθεια, την αλήθεια αυτών των ανθρώπων, των Βόρι και των διωκτών τους. Εδώ το μυθιστόρημα γεννά μια νέα πραγματικότητα, ζεστή ζωή και επινόηση σπρωβίλονται σε ένα γαρνί. Αλλιώς, αυτό δεν κάνει η λογοτεχνία; Μας επιτρέπει να περνάμε μέσα από τη φωτιά, χωρίς να καούμε. Δίνει το κλειδί για να καταλάβουμε την ανθρώπινη κατάσταση».*

Η πόλη, η θέση της και οι νόμοι

Και η Θεσσαλονίκη; Πώς ακριβώς εισχώρησε σε ένα τέτοιο βιβλίο; «*Η Θεσσαλονίκη (όπως και η Μόσχα, η Τιφλίδα, το Παρίσι, οι Κάννες και το Μονακό) είναι οι τόποι όπου κυκλοφορούν οι ήρωες του μυθιστορήματος. Το γιατί η Ελλάδα και μάλιστα η Θεσσαλονίκη αποτελούν αναπόσπαστο – και ουσιαστικό –*

«Η λογοτεχνία μας επιτρέπει να περνάμε μέσα από τη φωτιά, χωρίς να καούμε. Δίνει το κλειδί για να καταλάβουμε την ανθρώπινη κατάσταση» τονίζει στο «Βήμα» η Σοφία Νικολαΐδου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΑΡΑΜΑ

ΣΟΦΙΑ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

● **VOR Πέρα
από τον νόμο**

Εκδόσεις Μεταίχμιο,
2021, σελ. 294,
τιμή 13,30 ευρώ

κομμάτι μιας αφήγησης που αφορά τη ρωσόφωνη εγκληματική οργάνωση των Βόρι, αυτό νομίζω ότι το απαντά το ίδιο το βιβλίο. Σίγουρα έχει να κάνει με τη θέση της πόλης στον χάρτη, αλλά και το νομικό μας σύστημα. Ο Πατερούλης της φαιρίας φαίνεται πως θέλει 'με το τσεκούρι του να ανοίξει ένα παράθυρο στην Ευρώπη'. Η Θεσσαλονίκη δείχνει να βολεύει. Από τη Μόσχα ως τη Θεσσαλονίκη είναι ένα καλάνικοφ δρόμος».

Σταθήκαμε κατόπιν στον τίτλο και τη ρωτήσαμε τι υπάρχει, όντως, πέραν του νόμου. «Κάποια ενδιαφέροντα πράγματα βρίσκονται πέραν του νόμου, άλλωστε κάποια ενδιαφέροντα πράγματα βρίσκονται πέραν γενικώς. Καλοί και κακοί δεν χωρίζονται με το μαχαίρι. Στο σύμπαν του βιβλίου τίποτε δεν είναι αυτό που φαίνεται. Και μέσα σε όλα ο κώδικας τιμής των Βόρι: ποτέ δεν κλέβεις φτωχό, ποτέ δεν σκοτώνεις αθώο, ποτέ δεν συνεργάζεσαι με το κράτος, ποτέ δεν κάνεις παιδιά. Ορκoi που πατούνται, γιατί σ' αυτόν τον αέναο πόλεμο ανάμεσα στους κακοποιούς και στους διώκτες τους η νίκη είναι το παν. "Εμείς είμαστε οι ήττες και αυτοί τα θύματα", μου είχε πει ένας μπαρουτοκαπνισμένος Ασφαλίτης. "Το μόνο που έχουμε να κάνουμε είναι να περιμένουμε. Κάποια στιγμή θα τους πιάσουμε". Και η άλλη φράση, εκείνη που ξεστόμισε ένας Vor, όταν μιλούσε για την ένταξη του στην οργάνωση: "Εσύ λες πως έγινα χειρότερος. Εγώ λέω πως έμαθα αυτά που πρέπει". Οι Βόρι κουβαλούν τη ζωή τους στο δέρμα τους. Τα ταπού τους αφηγούνται κατορθώματα. Το εξώφυλλο που έφτιαξε ο Ρεντουάν Αμζιάν απεικονίζει αυτά τα ταπού. Στο κέντρο του εξωφύλλου, κάτω χαμηλά, ξεχωρίζει το αστέρι, αυτό που χτυπούσαν με μπλε μελάνι στα γόνατα, απόδειξη πως δεν γονάτισαν ποτέ. Το ίδιο αστέρι χτυπούσαν και ψηλά στον θώρακα, δεξιά και αριστερά, σημάδι πως ήταν "Κλέφτες με κώδικα", περήφανοι Βόρι».

Πραγματικότητα και μυθοπλασία

Ασφαλώς, είναι αδύνατον να διαβάσει κανείς το βιβλίο και να μην αναζητεί διαρκώς (συνειδητά ή ασυνειδητά) τα «ισοδύναμα» της πραγματικότητας μέσα στη μυθοπλασία. «Η συγκεκριμένη ιστορία, νομίζω, χρειαζόταν κινηματογραφικό ρυθμό για να επωθεί, με σβέλο αφηγηματικό μοντάζ και ένταση στις εικόνες. Άλλοι θα το διαβάσουν σαν αποκάλυψη των σχέσεων ανάμεσα στις εγκληματικές οργανώσεις, το χρήμα, την εξουσία, την πολιτική, άλλοι σαν μια σπουδή στο έγκλημα, τους ήττες και τα θύματα, που δεν είναι πάντα ξεκάθαρο πού στέκονται, άλλοι σαν μια περίπτωση με γρήγορο ρυθμό και χαρακτήρες που στροβιλίζονται σε έναν κόσμο που βράζει. Όσο για τη σκηνή που ίσως σας σόκαρε, όπως μου είπατε, είναι βγαλμένη, δυστυχώς, από τη ζωή – που σχεδόν πάντα ξεπερνά την ανθρώπινη φαντασία» τόνισε η Σοφία Νικολαΐδου, αναφερόμενη στην ανατριχιαστικά κοινότοπη, αδίστακτη δολοφονία ενός αθώου, άμοιρου αστέγου προκειμένου να παραδειγματιστεί κάποιος μαγαζάτορας ο οποίος είχε καθυστερήσει να πληρώσει τους «προσπάτες» του. «Από την άλλη, αναρωτιέμαι τώρα, γιατί πρέπει σώνει και καλά να φορέσουμε ένα καπέλο στο μυθιστόρημα κι αυτό να καθορίσει τον τρόπο της ανάγνωσης; Οι συγγραφείς και οι αναγνώστες ζούμε και αναπνέουμε στο σύμπαν της αφήγησης, θέλουμε να διαβάσουμε μια ωραία ιστορία. Κι όταν κλείσουμε το βιβλίο, μένει η επίγευση, όπως με το κρασί. Κάτι που κουβαλάμε μαζί μας – στις ευτυχισμένες στιγμές ένα νέο βλέμμα που θα μας αλλάξει την όραση του κόσμου. Γιατί αυτό κάνει η λογοτεχνία, τουλάχιστον αυτό κάνει η λογοτεχνία που αγαπώ να διαβάζω. Μας παίρνει από το χέρι και μας πηγαίνει σε μέρη που δύσκολα μπορούμε να πάμε, προσφέρει εμπειρία που δύσκολα μπορούμε να αποκτήσουμε. Και, κάποιες σπάνιες φορές, ανάβει όλα τα φώτα του μυαλού με μία κίνηση».

Μικρός απολογισμός πριν από την επόμενη στροφή

Τα τελευταία χρόνια η Σοφία Νικολαΐδου έχει γράψει και μη μυθοπλαστικά βιβλία. Τι θα ακολουθήσει άραγε; «Το "Καλά και σήμερα. Το χρονικό του καρκίνου στο δικό μου στήθος" (2015) παραμένει ένα κομμάτι από τη σάρκα μου. Ένα ημερολόγιο που γράφτηκε εν θερμώ, από την πρώτη μέρα της διάγνωσης ως την τελευταία χημειοθεραπεία. Και είναι πράγματι τιμητικό το ότι άνθρωποι που το διάβασαν πήραν δύναμη για να συνεχίσουν. Δεν μπορώ να φανταστώ κάτι μεγαλύτερο από αυτό. Κι αυτό με τη σειρά του δίνει και σε μένα δύναμη. Το αμέσως προηγούμενο βιβλίο μου, "Το χρυσό βραχιόλι" (2020), ανήκει στην ίδια κατηγορία. Εκεί τρεις γενιές Ελλήνων αφηγούνται την ιστορία τους και το πώς οι σπουδές και τα γράμματα σήκωσαν το ταβάνι λίγο πιο ψηλά. Τους έδωσαν ορμή, δύναμη και φόρα – κάποιους μάλιστα τους έσωσαν από τη μαύρη φτώχεια... Ποιος ξέρει τι με περιμένει στην επόμενη στροφή;» διερωτήθηκε. Διδάσκει όμως και δημιουργική γραφή, εδώ και είκοσι χρόνια – από το 2019 στο Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. «Έχω γράψει δύο βιβλία για το αντικείμενο, πράγμα που σημαίνει ότι το αγαπώ και εξακολουθεί να με συναρπάζει. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει η εδραία παράδοση που συναντά κανείς στον αγγλοσαξονικό χώρο, όμως εσχάτως έχουν εκδοθεί ωραία βιβλία και έχουν προκύψει πολύ ενδιαφέρουσες (και βραβευμένες) συγγραφικές φωνές από μαθήματα δημιουργικής γραφής» κατέληξε.